

Vlaams
Parlement

Toespraak door Jan Peumans Vlaams Parlementsvoorzitter

16 juni 2011

Toespraak bij de voorstelling van de Sociale Staat van Vlaanderen 2011

Mijnheer de Minister-president,
Waarde collega's Vlaamse volksvertegenwoordigers,
Geachte aanwezigen,

Dames en heren, vandaag stellen we u de Sociale Staat van Vlaanderen 2011 voor.

De Sociale Staat van Vlaanderen is een initiatief van het Vlaams Parlement, daterend uit 2007, ik wil dit toch extra beklemtonen. In een resolutie, goedgekeurd op 28 maart 2007, werd door het Vlaams Parlement aan de Vlaamse Regering gevraagd een tweejaarlijkse studie uit te voeren over de 'Sociale Staat van Vlaanderen', met een 'periodieke synthese' van wetenschappelijke analyses en inzichten over 'de maatschappelijke problematiek in Vlaanderen'. De eerste uitgave van De Sociale Staat van Vlaanderen werd in 2009 uitgebracht door de Studiedienst van de Vlaamse Regering. Ondertussen wordt voor 2011 een nieuwe periodieke synthese gefinaliseerd.

Als voorzitter van het Vlaams Parlement wil ik de Studiedienst van de Vlaamse Regering en de verschillende onderzoeksteams oprecht feliciteren voor het geleverde werk. Deze tweede editie van de Sociale Staat van Vlaanderen (de eerste verscheen in 2009) is opnieuw een standaardwerk voor ons, Vlaamse volksvertegenwoordigers.

Ik wil uit de verschillende studies dan ook een aantal stellingen of aanbevelingen halen die voor de commissies van het Vlaams Parlement interessant kunnen zijn. De commissies kunnen hieraan een hoorzitting met de betrokken auteurs wijden, er ten gronde over debatteren en waar nodig en mogelijk er door decreetgevend werk op inspelen.

Op basis van het onderzoeksrapport 'Gezondheid en Zorg in Vlaanderen, Europees gekaderd' kan de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid mijn inziens dieper ingaan op de toenemende sociale gezondheidskloof.

Die kloof is een voorname eerste uitdaging. Het is toch een duidelijke indicatie dat minder dan 10% van de Vlamingen uit een hoge inkomenscategorie een slechte gezondheid rapporteert, terwijl maar liefst 27.1% van de Vlamingen uit de laagste inkomenscategorie dat doet. De bevinding dat een steeds groter percentage van de bevolking medische zorg uitstelt omwille van financiële redenen is een ander belangrijk aandachtspunt voor ons, beleidmakers.

Het is op dit moment nog onduidelijk welk deel van de gezondheidszorg in de toekomst tot de bevoegdheden van Vlaanderen zal behoren: we moeten goed nadenken over een performante verdeling van de bevoegdheden met betrekking tot het gezondheids(zorg) beleid.

De eerstelijnsgezondheidszorg in Vlaanderen was jarenlang een "niet vervulde belofte". De belangrijkste reden hiervoor heeft te maken met de bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en de gemeenschappen enerzijds en het ontbreken van een federaal beleidskader dat de eerstelijnsgezondheidszorg ondersteunt anderzijds.

Via de Vlaamse Conferentie Eerstelijnsgezondheidszorg gehouden op 11 december 2010, kwam de ontwikkeling van de eerstelijnsgezondheidszorg in een stroomversnelling. Het voorbereidende rapport neemt duidelijk stelling voor een gezondheidszorg die wordt aangestuurd vanuit het eerstelijnsniveau waarbij tweede en derde lijn ondersteunend optreden ter versterking van de eerste lijn.

In elk geval blijft de uitdaging voor deze Commissie om hierover grondig na te denken.

Nog in de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid zal het onderzoek 'Inkomen en armoede in Vlaanderen en Europa' zeker interessante discussiestof leveren.

Hoewel het armoederisico voor een aantal specifieke kwetsbare groepen (eenoudergezinnen, laaggeschoolden en migranten) ook in Vlaanderen hoog is, doet onze regio het beter dan vele andere goed presterende landen. Alleen voor ouderen doen we het niet goed: 65-plussers hebben een hoger armoederisico in Vlaanderen vergeleken met de Europese kopgroep.

De volgende beleidsoverwegingen zijn voor deze Commissie cruciaal:

- 1) Er moet ingezet worden op een verdere verlaging van het aantal jobarme gezinnen (door jobcreatie voor laaggeschoolden, door een betere combinatie arbeid en gezin en – vooral – door het verhogen van de feitelijke pensioenleeftijd);
- 2) Hoewel de instrumenten voor inkomensherverdeling federale materie zijn, moet ook Vlaanderen de kaart van de inkomensbescherming trekken, zeker voor gezinnen met kinderen. Gegeven de beperkte budgettaire middelen moet dit selectief gebeuren, met voldoende aandacht voor het voorkomen van Mattheuseffecten;
- 3) Gezien de kwetsbare positie van laaggeschoolden, moet er ook blijvend en beter ingezet worden op gelijkere onderwijskansen voor deze groep.

De Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting doet er goed aan om het rapport van de Studiedienst van de Vlaamse Regering over sociale, maatschappelijke en politieke participatie in Vlaanderen en Europa met de nodige interesse te analyseren.

Inzake maatschappelijke participatie moet Vlaanderen enkel Denemarken en Nederland laten voorgaan. De Zuid- en Oost-Europese landen scoren hier opvallend minder goed, de Noord-Europese landen duidelijk beter.

Wat politieke participatie betreft, behoort Vlaanderen tot het betere Europese gemiddelde.

Een aandachtspunt in deze bijdrage betreft de participatieverschillen tussen bevolkingsgroepen. Daarbij is de participatiekloof in Vlaanderen, bekeken volgens geslacht, leeftijd en opleiding vergeleken met de kloof in de andere Europese landen.

Voor de opleidingskloof is relevant. Het effect van opleiding is bij maatschappelijke en politieke participatie zeer duidelijk. In nagenoeg alle Europese landen zijn het telkens opnieuw de hoogopgeleiden die meer participeren dan de laagopgeleiden. Het effect van opleiding is telkens ook sterker dan dat van geslacht en leeftijd. Vlaanderen sluit zich bij dit patroon aan.

Ligt hier niet de opdracht voor deze Commissie om over deze kloof en de remediëring daarvan na te denken?

Voor de Commissie voor Woonbeleid, Stedelijk Beleid en Energie onthoud ik de volgende aandachtspunten uit het onderzoek over 'Wonen in Vlaanderen in internationaal perspectief'.

Wonen en welvaartsbeleid hebben een bijzondere relatie. In landen als het Verenigd Koninkrijk is de sociale huursector veranderd van een brede sector tot een sector voor alleen de meest kwetsbaren in de samenleving, een sociaal vangnet op de woningmarkt. Vlaanderen past deels in dat beeld. Het aandeel eigen woningen neemt Angelsaksische vormen aan en ook de toegenomen prioriteit voor kwetsbare groepen in de toewijzing van sociale huurwoningen past in het Angelsaksische model.

Zowel de verkoopprijzen van woningen als de huurprijzen vallen in Vlaanderen in internationaal perspectief relatief gunstig uit.

De relatief hoge levensstandaard in Vlaanderen vertaalt zich ook in een gemiddeld goede woningkwaliteit. Weinig woningen missen nog elementair comfort.

Het beleid gericht op eigendomsverwerving kan men een succes noemen. Wie over een eigen woning beschikt, geniet meer woonkwaliteit en een hogere woonzekerheid. Op latere leeftijd vallen de naakte woonuitgaven meestal weg en oudere eigenaars houden daardoor doorgaans een redelijk inkomen over om van te leven en de eventuele kosten voor gezondheidszorg te dragen.

Maar, tegelijkertijd laat de overheid diegenen die niet in staat zijn een woning te verwerven of wie om andere redenen dat niet wil doen, grotendeels in de kou staan. Andere landen vullen een beleid gericht op eigendomsverwerving aan met een breed aanbod aan sociale huurwoningen en/of een huursubsidie voor de private huurders. In Vlaanderen zijn deze voorzieningen ontoereikend om tegemoet te komen aan alle huisvestingsbehoeften.

De vraag of de sector meer of juist minder moet focussen op de meest kwetsbaren, is stof voor discussie en vraagt een fundamentele reflectie over de positie van de Vlaamse sociale huisvesting in een internationale context.

Wat kunnen we als Vlaams Parlement aan deze positie van de meest kwetsbaren doen?

In mijn functie als voorzitter van de Commissie voor Mobiliteit en Openbare Werken neem ik, op basis van het onderzoek 'Mobiel Vlaanderen in een mobiel Europa' de volgende aanbevelingen ter harte.

Gemiddeld verplaatst een Vlaming zich 3,1 keer per dag. Dit is niet opmerkelijk minder of meer dan in het Brusselse en Waalse Gewest of in de andere bestudeerde landen. Wat wel erg opvalt is dat de hoeveelheid mensen die zich helemaal niet verplaatsen opvallend hoger is in het Vlaamse Gewest (en nog hoger in het Brusselse en vooral het Waalse Gewest).

Het merendeel van de Vlaamse niet-verplaatsters geeft aan helemaal geen behoefte te hebben om zich te verplaatsen, wat op zich geen probleem is. Problematisch is wel dat bijna 1 op de 4 Vlamingen zich niet verplaatst omwille van ziekte of een handicap.

Zo'n cijfers zijn toch een duidelijke aanwijzing dat er vervoersarmoede is, en mogelijk een probleem van sociaal isolement van zieken en gehandicapten. Zich verplaatsen en daardoor deelnemen aan het maatschappelijke en economische leven is dus niet voor iedereen evident.

Bovendien geeft een minderheid van de Vlamingen aan dat ze zich niet verplaatsen omdat ze thuis werken of studeren. Er is dus een groot potentieel voor thuiswerk. Op dit moment wordt thuiswerk echter vooral als een uitbreiding van de werkdag naar de avond- en weekenduren beschouwd.

Om een werkelijke vervanging van de werkgerelateerde verplaatsingen te bekomen, moet dus eerst de visie op thuiswerk veranderen.

In deze bijdrage werden ook de gevolgen van ons mobiliteitsgedrag vergeleken. Vooral op het vlak van congestie, verkeersveiligheid, geluidshinder en de uitstoot van fijn stof blijkt het Vlaamse Gewest slecht te scoren en moet er nog heel wat achterstand ingehaald worden ten opzichte van de andere West-Europese landen.

Het aandeel verkeersdoden neemt in het Vlaamse Gewest jaarlijks af, maar er is nog een lange weg af te leggen om op hetzelfde niveau te komen van de meest verkeersveilige landen zoals Nederland. Het merendeel van de dodelijke verkeersongevallen gebeurt op het regionale en gemeentelijke wegennet buiten de bebouwde kom.

Vaststellingen die eveneens de aandacht van de Commissie Mobiliteit verdienen zijn:

- het relatief beperkte gebruik van de fiets, in vergelijking met Nederland
- Het blijvend beperkte gebruik van het openbaar vervoer, bijvoorbeeld in vergelijking met het Brusselse Gewest of Zwitserland
- het specifieke mobiliteitsgedrag van vrouwen, kinderen en ouderen. Denk maar aan de achterbankkinderen, zij die met de auto van kleuter tot adolescent naar school gevoerd worden.

Ik zal deze fundamentele bedenkingen zeker in de Commissie Mobiliteit en Openbare Werken ter bespreking voorleggen.

Het onderzoek 'Schitterend gemiddeld. Kwaliteit, kansengelijkheid en rendement van het Vlaamse onderwijs in internationaal perspectief' geeft de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen een aantal belangrijke handvatten voor discussie.

Het Vlaamse onderwijs staat Europees hoog aangeschreven. De prestaties van Vlaamse jongeren op internationale toetsen bevestigen dit beeld, maar het zijn niet onze buurlanden die onze naaste concurrenten zijn, wel enkele Aziatische regio's zoals Japan en Hong Kong.

Daartegenover staat een hoge en hardnekkige sociale ongelijkheid, die begint in het lager onderwijs en zich verder doorzet naar het secundair, hoger en (in iets mindere mate) volwassenenonderwijs. Vooral allochtone en anderstalige leerlingen doen het niet goed. Buiten of na het onderwijs zijn de effecten van onderwijsongelijkheid bovendien duidelijk merkbaar. Lageropgeleiden verdienen minder, krijgen minder kansen tot bijscholing, hebben minder vertrouwen in mensen en instellingen en hebben meer gezondheidsproblemen.

Internationale vergelijkingen tonen aan dat ons huidige onderwijssysteem mede verantwoordelijk is voor de onderwijsongelijkheid. Een langer, gemeenschappelijk en breed curriculum in de eerste graad van het secundair onderwijs, een transparanter studieaanbod en het versterken van de keuzevaardigheden van de leerlingen en hun ouders zouden deze problemen al ten dele kunnen wegwerken.

Hoe dan ook, besparen op onderwijs in een tijd van budgettaire krapte betekent zoveel als toekomstige groei opofferen aan een kortetermijnprobleem. Niet voor niets pleiten de OESO en de EU om in crisistijd niet te besparen op onderwijs.

Dit is een reële en realistische uitdaging voor de Commissie Onderwijs.

Voor de Commissie voor Economie, Economisch Overheidsinstrumentarium, Innovatie, Wetenschapsbeleid, Werk en Sociale Economie zijn de volgende aanbevelingen zeer relevant voor grondige bespreking:

Het kernprobleem van de Vlaamse arbeidsmarkt, dat momenteel zeer actueel is – zie de aanbevelingen van de Europese Commissie - is bekend: een globale lage werkzaamheidsgraad veroorzaakt door een late intrede van jongeren en het vroege uitsteden van oudere werknemers, samen met de moeilijke integratie van alle kansengroepen op onze arbeidsmarkt.

Het valt op dat het beleid vandaag rond werkzaamheid vooral vertaald wordt naar de eindloopbaanproblematiek. Het credo 'langer aan het werk blijven', wordt begrepen als 'later uitstappen'. Moet echter de loopbaanstart niet veel meer in beeld gebracht worden? Jongeren treden laat in. De recente en toekomstige onderwijshervormingen lijken de intrede alleen maar te verlaten. Onderwijs en werk, zijn nog steeds strikt na elkaar geordend, zodat een loopbaan typisch een vrij voorspelbare opbouw kent.

Het is de ambitie om zoveel mogelijk werknemers aan de slag te houden tot aan de pensioenleeftijd. Dat betekent dat werknemers in 2020 nog meer dan nu voor de uitdaging zullen staan om werk en privé op elkaar af te stemmen. De kinderen van jonge starters zullen niet meer aan de crèche of de school afgehaald kunnen worden door vroeg uitgestapte grootouders want die zullen nog aan het werk (moeten) zijn. De opvanginfrastructuur in de samenleving en de arbeid-privé instituties van werkende (groot) ouders zijn hier nog onvoldoende op voorbereid.

Geachte aanwezigen, u merkt het: de Sociale Staat van Vlaanderen anno 2011 nodigt zeker ons, Vlaamse volksvertegenwoordigers, uit om de onderzoeksresultaten te gebruiken en waar nodig te vertalen in beleid. Dit rapport moet voor het Vlaams Parlement en de beleidsmakers van onze Vlaamse samenleving één van de bakens zijn waarop we onze

richting bepalen. Ik hoop dan ook dat de resultaten ervan een zo ruim mogelijke verspreiding zullen krijgen, en zoals u merkt wil ik zeker als voorzitter van het Vlaams Parlement hiervoor mijn verantwoordelijkheid tegenover dit hele Vlaams Parlement, deze 124 Vlaamse volksvertegenwoordigers, ten volle opnemen.

Ik wil alle medewerkers aan dit lijvige rapport en aan deze studiedag dan ook nog eens uitdrukkelijk bedanken en feliciteren. En ik dank, u allen, voor uw aanwezigheid. Het bewijst dat u begaan bent met de Sociale Staat van onze regio Vlaanderen.

En nu nodig ik u uit voor de receptie.